

Назаренко Ярослава Ярославівна
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,
Національний транспортний університет*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-481-1-17>

БАР'ЄРИ ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛЕЙ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ПАСАЖИРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ

В умовах глобальних екологічних викликів та зростаючої потреби в сталому розвитку економічних систем, циркулярна економіка стає ключовим інструментом для перетворення виробничих і споживчих процесів. Цей підхід орієнтований на збереження ресурсів, зменшення відходів та екологічного впливу, що є критично важливим для збереження навколишнього середовища та досягнення сталого економічного зростання [2]. Важливим напрямком циркулярної економіки є її впровадження в транспортний сектор, зокрема в сферу пасажирських перевезень, яка є однією з найбільш енергозатратних і шкідливих для навколишнього середовища.

Пасажирський транспорт є невід'ємною частиною інфраструктури будь-якої країни, і саме тут реалізація циркулярних моделей може сприяти не лише підвищенню економічної ефективності підприємств, але й значному зменшенню екологічного сліду, пов'язаного з використанням викопних видів палива та утворенням відходів. Водночас, на шляху впровадження циркулярної економіки на підприємствах пасажирського транспорту постають низка бар'єрів, серед яких економічні, технологічні, соціальні та нормативно-правові проблеми. Ці бар'єри створюють труднощі для переходу до стійких і ефективних бізнес-моделей, що значно уповільнює процеси трансформації сектору.

Незважаючи на певні досягнення в області впровадження екологічно чистих технологій, багато підприємств транспорту стикаються з необхідністю значних інвестицій у новітні технології, оновлення транспортного парку, а також необхідність адаптації під нові вимоги екологічного законодавства. Водночас, перспективи використання циркулярних моделей в пасажирському транспорті України є великою можливістю для досягнення більш ефективного використання ресурсів, розвитку «зелених» технологій [6] та підвищення конкурентоспроможності галузі в умовах глобальних екологічних стандартів.

Тому дослідження бар'єрів і можливостей впровадження циркулярної економіки в пасажирському транспорті є актуальним як з наукової, так і з практичної точки зору, оскільки воно допоможе знайти ефективні шляхи подолання існуючих проблем і сприятиме сталому розвитку цієї важливої галузі економіки.

Економічні труднощі є одним із найважливіших бар'єрів на шляху впровадження циркулярних бізнес-моделей [3] на підприємствах пасажирського транспорту. Цей фактор охоплює широкий спектр проблем, пов'язаних із фінансовими витратами, довгостроковою окупністю інвестицій, нестачею державної підтримки та загальною нестабільністю економічного середовища. Одна з головних проблем – це висока вартість початкових інвестицій. Для реалізації циркулярної економіки транспортні підприємства повинні впроваджувати сучасні технології, оновлювати рухомий склад, модернізувати інфраструктуру, розвивати переробку матеріалів та створювати системи повторного використання ресурсів. Однак такі зміни потребують значних капіталовкладень, які не всі компанії можуть собі дозволити. Крім того, довгий період окупності інвестицій стає серйозною перешкодою. Впровадження екологічних технологій та циркулярних процесів приносить економічні вигоди лише у довгостроковій перспективі. Це не завжди відповідає бізнес-стратегіям підприємств, які прагнуть швидкого отримання прибутку.

Ще одним обмеженням є обмежений доступ до фінансування. Українські банки та інвестори неохоче вкладають кошти в екологічні

ініціативи через високий рівень ризиків та невизначеність окупності. Водночас державні програми підтримки циркулярної економіки є недостатньо розвиненими або не передбачають конкретних механізмів фінансування для транспортної сфери. Нестабільність економічного середовища, включаючи інфляцію, коливання цін на енергоносії та валютні ризики, також ускладнює довгострокове планування екологічних ініціатив. У таких умовах підприємства віддають перевагу короткостроковим рішенням, спрямованим на виживання, а не на довгострокові циркулярні проекти.

Соціальні фактори відіграють важливу роль у швидкості та ефективності впровадження циркулярної економіки [2], особливо на підприємствах пасажирського транспорту. Вони охоплюють поведінкові, культурні та освітні аспекти, які впливають на сприйняття екологічних змін як серед населення, так і серед працівників транспортної сфери. Однією з ключових соціальних проблем є низька обізнаність громадян про переваги циркулярної економіки. Багато пасажирів звикли до традиційної моделі споживання ресурсів і не завжди підтримують ініціативи, спрямовані на екологічну модернізацію транспорту. Реалізація циркулярних бізнес-моделей передбачає зміну робочих процесів, використання нових технологій та навчання персоналу. Однак у багатьох випадках співробітники транспортних підприємств чинять опір нововведенням через побоювання втратити роботу або необхідність проходити додаткове навчання.

У багатьох країнах, включаючи Україну, звичка користуватися приватними автомобілями переважає над бажанням користуватися громадським транспортом. Це є серйозним викликом для циркулярної економіки, оскільки саме розширення громадського та екологічного транспорту є важливою складовою циркулярних бізнес-моделей. Формування нової транспортної культури потребує часу, інформаційних кампаній і стимулювання використання екологічних видів транспорту.

Законодавчі обмеження є одним із ключових стримуючих факторів, що ускладнюють впровадження циркулярної економіки на підприємствах пасажирського транспорту. Регулювання екологічних

стандартів, процедур утилізації транспортних засобів, обмеження у фінансуванні екологічних ініціатив та застаріла нормативно-правова база можуть істотно сповільнювати екологічну модернізацію транспортної сфери.

Запровадження моделей циркулярної економіки на підприємствах пасажирського транспорту є необхідним кроком для досягнення сталого розвитку транспортної галузі. Дослідження показало, що, попри значні переваги циркулярних бізнес-моделей, підприємства стикаються з низкою економічних, технологічних, нормативно-правових та соціальних бар'єрів, які ускладнюють процес їх впровадження.

Література:

1. Krysovaty A., Zvarych R., Zvarych I., Reznikova N., Homotiuk V., Circular economy as an anti-crisis method for global economy recovery under Covid-19: employment and tax shift effect. *Procedia Environmental Science, Engineering and Management*, no. 8(2), pp. 463–472. URL: http://procedia-esem.eu/pdf/issues/2021/no2/17_49_Krysovaty_21.pdf
2. Reike D., Vermeulen W., Witjes S. The circular economy: New or Refurbished as CE 3.0? Exploring Controversies in the Conceptualization of the Circular Economy through a Focus on History and Resource Value Retention Options. *Resources, Conservation and Recycling*, no. 135, pp. 246–264. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2017.08.027>
3. Saner R., Yiu L., Nguyen M. Monitoring the SDGs: digital and social technologies to ensure citizen participation, inclusiveness and transparency. *Development Policy Review*, 38(4), pp. 483–500. DOI: <https://doi.org/10.1111/dpr.12433>
4. Trusina I., Jermolajeva E. A New Approach to The Application of The Principles of Sustainable Development, Proceedings of the 2021 International Conference Economic science for rural development, Jelgava, LLU ESAF, 11–14 May 2021. DOI: <https://doi.org/10.22616/ESRD.2021.55.023>
5. Krysovaty A., Zvarych R., Zvarych I., Krysovaty I., Krysovata K. Methodological architectonics of inclusive circular economy for eco-security of society under pandemic. *Economic Annals-XXI*. Volume 184. Issue 7–8. P. 4–15. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V184-01>
6. Towards the Circular Economy: Accelerating the scale-up across global supply chains January 2014 Prepared in collaboration with the Ellen MacArthur

Foundation and McKinsey & Company Published by World Economic Forum. Geneva, 2014. 64.

7. Matviychuk-Soskina N., Krysovaty A., Zvarych I., Zvarych R., Ivashchuk I. “Sea star wasting syndrome” or alterglobalization, inclusiveness and circular economy: Priorities of the plan “B” for the planet. *Economic Annals-XXI*, no. 179(9), pp. 4–21. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V179-01>

8. Almeida M., Díaz, C. Economía circular, una estrategia para el desarrollo sostenible. Avances en Ecuador. Estudios de la Gestión. *Revista Internacional de Administración*, no. 8, pp. 34-56. DOI: <https://doi.org/10.32719/25506641.2020.8.10>